חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי שבועות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על תלמוד ירושלמי שבועות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-תלמוד-ירושלמי-שבועות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ה 4
פרק ג 4
הלכה ב 4
פרק ד 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
הלכה ג 7
הלכה ז 9
הלכה י 11
פרק ה 12
הלכה א 12

פרק א

הלכה ה

כיון ששמע משה כן אמר כו' התחיל ואמר מזמור לתודה כו'. ובילקוט () לפלא כי לא נמצא זאת בילקוט ואולי נמצא זאת במדרש אחר.] גבי מזמור לתודה אמר כשנכנס אדם לבהכ"נ ואמר הוא עשנו ולו אנחנו עמו וכו' ישמח שמחה גדולה. נ"ל דיל"ד אמרו הריעו לה' כל הארץ וחזר ואמר לנוכח עבדו את ה' בשמחה משמע לישראל מדבר ולא לכל הארץ ועוד שינוי לשון הריעו ושוב אמר בשמחה ולא בתרועה. וי"ל דנוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא וכתב תוס' פ"ק דע"ז דוקא או"ה אבל צדיקי ישראל אשרי להם ולדורם. והנה תרועה הוא גנוחי וילולי ע"כ אמר הריעו לה' כל הארץ בבכי ואנחה כי נוח להם שלא נברא אבל אתם ישראל עבדו את ה' בשמחה ובואו וכו' כי דעו את ה' אלקים ואשרי לכם. אלא לכאורה אחרי שמענישים על הספיקות אין כאן שמחה אפי' לישראל כי שגיאות מי יבין. אך כבר רמז בס' החינוך דמשו"ה מענישים על הספיקות כי לולי שכבר עבר על איסור ודאי היה הקב"ה משגיח עליו שלא תבוא ספק עבירה על ידו. והיינו דקאמר היא עשנו וכו' וצאן מרעיתו פי' שמשגיח עלינו כצאן מרעיתו שמשגיח הרועה על מאכלו ומשקה שלו ה"נ רגלי חסידיו ישמור מכל מכשול. והנה יש ראיה להחינוך הנ"ל מוידוי על אשם תלוי ועל שעיר המשתלח המכפר על הספיקות ומה וידוי שייך על הספק אע"כ הקב"ה משגיח ואילולי שחטאו כבר לא בא ס' על ידו. והיינו כששמע מרע"ה שעירים על לא הודע היה מצטער איך יצטרך כפרה על הספיקות א"כ מי יעמוד במשפט אך כששמע והתודה מזה מוכח כי רגלי חסידיו ישמור אמר מזמור לתודה כנ"ל:

פרק ג

הלכה ב

שתייה בכלל אכילה וגו' כל נפש מכם לא תאכל דם וכו' עד ולא משקה ליטמא טומאת משקין. הנה הירושלמי לא היה צריך לחלק בין איסור לטומאה דאפי' אי איסור וטומאה שוים נמי י"ל לפמ"ש בתוספתא שם דם שקרוש אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלו הוה אוכל. א"כ מצי איירי בהקפה הדם הוא בעצמו. ואכלו וחישב עליו וכן מורה לשון הקפה ולא אמר האוכל דם קפוי אע"כ כנ"ל. ואתיא כדרבא פ' ג"ה ק"ב ע"ב דס"ל זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו. ואולי הירושלמי ס"ל כאביי דפליג התם ארבא ע"ש. ובזה יתיישב דברי תוס' שבועות כ"ג ע"א דכתבו לר' יודה דלא יליף שכר שכר מנזיר יליף ליה שתיה בכלל אכילה מדם. ולא חשו לקושית ירושלמי מהקפה

הדם. ולהנ"ל י"ל ס"ל דאין לחלק בין איסור לטומאה ולעולם אינו לא אוכל ולא משקה ולא משכחת הקפה את הדם אלא מי שהקפה אותו. וקרא לא מתוקים ליה שפיר בהכי דכתיב כל נפש מכם לא תאכל דם ומשמע אזהרה לכל ישראל ולא להמקפה ומחשבו. ונ"ל להירושלמי יש לומר דלר' יודה בלא"ה מוכח דשתיה בכלל אכילה. מדכתיב בקרא ארץ זית שמן ודבש וכתיב ואכלת ושבעת. והניחא לר"מ דס"ל אכילה בכזית ושבעת זו שתיה הרי מפורש שהיה בקרא והו"ל באילו כתיב הנפש. אבל לר' יודה דאמר אכילה שיש בה שביעה שהוא כביצה. א"כ כתיב דבש בקרא שהוא משקה וקרי ליה ואכלת ואין לומר דבש קרוש דהוא אינו לא אוכל ולא משקה כמבואר שם בתוספתא הנ"ל. ובלאה"נ דוחק לומר דמירי בהקרשו או שאכלו ע"י אניגרון וכה"ג. דא"כ לא יברך אלא בגוני הנ"ל ולא נשתבח א"י אלא באכילת דבש קרוש או אניגרון ולא בעיניה בתמיה. אע"כ בעיניה קאמר וקרי ליה ואכלת ומוכח דשתיה בכלל אכילה. והש"ס דלא מייתי ליה מהכא היינו טעמא משום דס"ל כר"מ דושבעת זו שתיה. אבל לר' יודה בלא"ה א"ש:

פרק ד

הלכה א

נאמר כאן שני ונאמר להלן וישארו שני אנשים מה להלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים וכו'. בבבלי משמע דאנשים ולא נשים אבל מירושלמי לא משמע כן אלא אנשים אורחא דקרא הוא דוקא איש אתי למעוטי אשה אבל אנשים ואפי' נשים ולא הוה רק כמו כל התורה בלשון זכר נאמרה [עיין כסף משנה פ"ט מהלכות עדות ה"ב ובתוס' ב"ק ט"ו ע"א ד"ה השוה] ומש"ה יליף ליה שני שני מאלדד ומידד כמ"ש הרא"ש. ונ"ל דאין הכוונה מהי אלדד ומידד היו אנשים ולא נשים דזהוא דוחק אלא הכוונה מה סנהדרין שבעים איש ולא אשה הה"נ עדות אנשים ולא נשים. ונ"ל דלא הו"מ למימר איפכא שני שני גבי סנהדרין משני שני דגבי בעלי ריב מה כאן אפי' נשים דאשה נמי באה לדין הה"נ גבי סנהדרין תהיה אשה כשרה לישב בסנהדרין ואיש דכתיב גבי סנהדרין למעוטי קטן דה"א קטן יניק וחכים מקרי נמי זקן קמ"ל איש ולא קטן ולעולם אשה כשרה מגז"ש. וי"ל דא"כ ל"ל לפניהם שתהיה אשה נדונית ת"ל מדכשירה לדון ע"כ גם היא נדונית מדכתיב התקששו וקשו עי' ר"פ כהן גדול. והנה צ"ל נהי דבתחלה הוה ס"ל להירושלמי דקרא אנידונים קאי שיהיו שניהם שוים מ"מ בתר דדחי ליה ומסיק דמופנה לגז"ש למפסיל נשים ע"כ מדכשירה לדון ע"כ גם היא נדונית מדכתיב התקששו וקשו עי' ר"פ כהן גדול. והנה צ"ל נהי דבתחלה הוה ס"ל להירושלמי דקרא אנידונים קאי שיהיו

שניהם שוים מ"מ בתר דדחי ליה ומסיק דמופנה לגז"ש למפסיל נשים ע"כ מוקמיה קרא אעדים דא"ל אנידונים וכי איש בא לדין ואשה אינה באה אע"כ אעדים קאי כצ"ל פי' הירושלמי. אלא דק' לי דילמא אכתי אתי קרא שיהיו שניהם שוים ולמעוטי עבד מדינים דבעיא שיהיו שניהם שוים דאפי' עבד דן עם חברו מ"מ הכל נוגע לרבו של חברו דנ"ל אפי' אם נתנו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו מ"מ אם בא עבד אחר וחטפו ממנו אי מתחייב לשלם אחר שחרורו מ"מ התשלומים הם להרב של הנחטף דזה הממון המשתלם יש לרבו רשות בו. וא"כ אתי למעוטי עבד מדינים. וי"ל דא"כ צ"ל לא יומתו למפסל עדותו של עבד ת"ל אי אינו נידון ה"ל עדות שא"א יכול להזימו דכה"ג כ' בשטה מקובצת דב"ק ט"ו ע"א בשם ר"פ שהקשה ל"ל לפניהם שתהיה אשה נידונית ת"ל מדאצטריך קרא למפסל נשים מעדות ואס"ד שאינה נדונית הא ל"ל קרא הא ה"ל עדות שא"א יכול להזימו ותי' דעכ"פ אצטריך קרא למפסל לעדות שאין צריך דין הזמה כגון בן גרושה וחלוצה וחיוב גלות ע"ש. וזה התי' לא שייך הכא דהא בלא יומתו קיימי' דבעינן יכול להזימו ומדאצטריך לא יומתו ש"מ עבד נידון ואייתר שני להפנאה למפסל אשה מעדות ולק"מ. ומה שהקשה המפרש נילף לה מעבד. לק"מ לפמ"ש פ"י פ"ק דגיטין דלה דגבי אשה אינו מופנה דאצטריך וכ' לה לשמה ואידך וכתב לה ולא לה ולחברתה. אך תופשה לא ניתן לה הוא דמופנה. וא"כ לק"מ לפי הכלל שכ' ר"פ דלעולם ילפי' המופנה משאינו מופנה ולא בהיפוך עמ"ש בסוף ס' באר יעקב ועמ"ש בחי' ר"פ המפלת:

הלכה ב

נפש נפש וגו'. ובש"ס דילן יליף מגז"ש דתחטא תחטא כן משמע מתוס' דשמעתין. ומהך גז"ש נפש נפש יליף ירושלמי לעיל ספ"ג שבועת ביטוי מעדות לעשות מושבע כנשבע ע"ש. ונראה דהירושלמי מפרש מתני' דספ"ג דלעיל כמ"ד דן מנה ומנה לכן ברישא אמרינן שבועת ביטוי נוהג בנשים וקרובים ופסולים ושלא בפני ב"ד וע"ז מסיים דזהוא דוקא מפי עצמו ובסיפא דתנן מפי אחריה נמי חייב לא מוקי ליה הירושלמי בעונה אמן וכש"ס דילן שם דא"כ היינו מפי עצמו אלא מיירי בב"ד ובכשרים דילפי' מעדות ומנה לחייב במושבע כנשבע ודוקא בראוי' להעיד אותן חייבים בביטוי במושבע כנשבע. כנ"ל בכוונת הירושלמי. וש"ס דילן לא ס"ל גז"ש דנפש נפש רק תחטא תחטא וזה לא כתיב רק בעדות ופקדון ולא בביטוי. ויותר נראה בזה דא"א לשנוי מתני' דספ"ג הנ"ל כנ"ל וכמ"ד דו מנה ומנה דא"כ לא יהיה חייב אלא בדבר דליתא בלהבא כמו בעדות עיין לעיל כ"ה ע"ב אמר אביי ומודה רב וכו' ע"ש היטב. והש"ס דלעיל ספ"ג אזלא לשמואל דס"ל לעיל כ"ה ע"א דאינו חייב על שבועת ביטוי מה דליתא בלהבא דכתיב להרע או

להיטב. והירושלמי ס"ל כרב דגם מה דליתא בלהבא מחייב עליו משום ביטוי ושייך שפיר למילף מעדות מושבע כנשבע ודן מנה ומנה וק"ל:

ר' ירמיה בעי השביע עליו חמשה פעמים וכו' מהו שיהא חייב קרבן עולה ויורד. והכי פירושו דהנך כולן איבעיות הן ובעי מתחלה לרבנן אם השביע ה' פעמים חוץ לב"ד וה' פעמים בב"ד ואח"כ כפר בב"ד מהו שיצטרף כפירה האחרונה אכל א' וא' מאלו ולא נימא חוץ לב"ד אינו מצטרף עם בב"ד דה"ל כשני שמות או דלמא וכו'. תו שאל מאחר דר"מ עביד מפיו כב"ד פי' דלר"מ שבועה מפי עצמו הו"ל כבב"ד דדון מינה ומינה מהו שיקבע לקרבן והיינו לפמ"ש הר"ן במשנתינו דאפילו כפר חוץ לב"ד אם חזר והודה בב"ד נפטר אע"ג דמפי עצמו חוץ לב"ד הוה כמו מפי אחרים בב"ד ובב"ד אם כפר תו לא מהני הודאה מ"מ מפי עצמו חוץ לב"ד יכול לחזור ולהודות ע"ש ומאי דפשיטא ליה להר"ן מספקא להירושלמי מהו שיקבע לקרבן ולא יוכל לחזור ולהודות. ותו שאל ולחייבו בראשונה בלא תביעה היינו מפי עצמו ממש בלא שיתבענו התובע דומיא דשבועת הפקדון דלכ"ע אמר לאו דוקא ור"מ אית ליה דון מינה ומינה וע"ז פשיט ייבא כהדא וכו' את ששמע קול חייב כו' דרחמנא מיעטתו. ושאר האיבעיות מובנים מאליהם ובעל פני משה פירש בו פירוש רחוק מאד:

הלכה ג

מאן דמר ראשון חייב וכולן פטורים כמאי דמר תתקיים עדות בשאר מאן דמר אחרון פטור וכולן חייבים כמאן דמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. המפרש פי' שהפטור הוא משום שנפסלו הראשונים על שנשבעו לשקר ועי"ז נפטרו האחרים דבטלה כולה. והיפך הגרסא דלמ"ד תתקיים בשאר כולן חייבין ומ"ד בטלה כולה כולם סטורין. ונראה דוחק להגיה גם דינו אינו נראה שאם היה בשעת ראיה כשרים רק עתה נפסלו משום שבועת שקר איך יפסלו אלו ע"י ולא דמי לעדים זוממים שכולן מעידים על דבר אחד ואלו העידו שקר משו"ה נפסלו גם אידך כיון שדבר א' אמרו משא"כ אלו שאמרו לא ידענו איך יצטרפו לפסול אותם שאמרו ידענו הואיל ובשעת ראיה היו כשרים. ומלבד שארי דחוקים ע"כ נ"ל לומר כך. דהנה הא דקיי"ל תוך כ"ד של חברו נמי כד"ד היינו דוקא בעדות דשייכי אהדדי פי' אלו לא היו ב' עדים כאן לא היה גם הראשון חייב אלא משום דאיכא גם שני משו"ה מתחייב הראשון עכ"פ. נמצא דמישך שייכי אהדדי משו"ה אמרי' דתוך כ"ד של חברו כדבור דמי. אבל בעלמא בשנים הטוענים זה עם זה לא אמרי' תוך כד"ד של חברו כדיבור דמי. כן מבואר בשלטי גבורים שסביב רי"ף דשמעתין ע"ש דיש שם ט"ס וכוונתו כמ"ש [וכן כ' בריטב"א ספ"ק דמכות ועי' ד"מ וש"ך

סי' פ']. והשתא אי היה כמה כתי עדות תלי' לע"ד אי בטלה מקצתה בטלה כולה ש"מ כחדא חשיב להו א"כ ה"נ הוי תוך כ"ד של אחרון כד"ד לגבי הראשון. משא"כ למ"ד תתקיים עדות בשאר נמצא דלא שייכי אהדדי וכל כת וכת נדונית בפ"ע לא הוה כד"ד אלא כל כת וכת בפ"ע אבל לא אלו בתוך כ"ד של אלו. ואומר כי דבר הלמד מענינו הוא דהירושלמי מפרש בעשרה כתי זוגות עדים שכפרו וחזרו והודו אחר כפירת האחרון וגם האחרון הודה. והשתא למ"ד תתקיים עדות בשאר משום דעדיות חלוקים הם א"כ הראשון חייב דמה מועיל הודאתו אחר האחרון וכבר עבר תכ"ד שלו דאין לו זמן תכ"ד של אחרון דמה שייכות לו עמהם. וכולם פטורים לא משום הודאתם דלא מהני כנ"ל אלא מטעם אחר דכיון שהראשונה נשבעה איני יודע א"כ לא יועיל שוב עדותם משום דהמה מוכחשים כיון שעמדו ג"כ בצד אותו העמוד והראשונים אמרו שלא ראו מאומה [וזה דינו של הגהת מרדכי הובא בדברי המתבר ססי' כ"ט דאע"ג דבעלמא לא ראינו אינו ראיה מ"מ כשהיו שניהם במעמד א' ואמרו היינו באותו מעמד ולא ראינו מה שאמרתה אז הוה הכחשה מעליא ע"ש]. בשלמא ב' עדים דמעידים זה בתוך כ"ד של זה לא שייך מוכחשים כיון שעדיין יכול הראשון לחזור ולהודות בתוך כ"ד של חברו כמ"ש תוס' ל"ב ע"א ד"ה בתוך וכו'. משא"כ בשתי כתי עדים להך מ"ד דאין להם שייכות אהדדי אין מועיל תכ"ד של חברו ויהיו מוכחשים. משו"ה כולם פטורים. אמנם למ"ד בטלה כולה ולדידיה הכל עדות א' ומועיל עדות השניה בתוך כ"ד ולא שייך משום הכחשה דה"ל כמו ב' עדים דעלמא ומשו"ה כולם חייבים חוץ מן האחרונים שחזרו והודו תוך כ"ד של כפירת עצמן. משא"כ הראשונים שלא הודו עד אחר שהפסיקו האחרונים בין כפירתן של עצמם ובין הודאת הראשונים היו הם מפסיקים בהודאת עצמן. ובכה"ג תו לא הוה כד"ד אפי' למ"ד בטלה כולה כי לא דמי ממש לשני עדים והחילוק קל להבין. והא דמייתי ראיה ממשנתנו דלא קתני ארבעה עדים היינו משום דהוא מפרש למשנתנו סיפא דומיא דרישא דסיפא שחזרו והודו הכת הראשונה אחר כפירת השניה והשניה לא הודו ושניהם חייבים משום שהם ב' כתים נפרדים אלו בהלואה ואלו בהודאה ואין להם כ"ד כלל אע"ג שהשניים לא הפסיקו בהודאה אבל אלו היו ד' עדים והמה כת א' היה הראשונה פטורה הואיל וחזרו והודו בתכ"ד של כפירת השניה ש"מ ה"ל למשנתנו כמ"ד בטלה כולה ומישך שייכי אהדדי. והשתא תו ליכא לאקשויי' דלמא לעולם כמ"ד תתקיים עדות בשאר ומ"מ לא הו"מ למתני בד' עדים וכת א'. משום דא"כ השניה פטורים משום הכחשה שלא ראו באותו מעמד ההלואה כהגהת מרדכי הנ"ל [משא"כ בב' כתים ולא היו במעמד א' אלא ב' מעידים על גוף ההלואה וב' על ההודאה שמועילים

ומצטרפים ולא יכלו להכחיש זא"ז]. דז"א כיון דמתני' לא נחית אלא להשמענו חיובן של ראשונים אע"פ שחזרו והודו ולאפוקי מרישא דסיפא דמהני ההודאה. א"כ מה אכפת למשנתינו אם יהיה המציאות באופן שהשניה פטורה או חייבת וה"ל למתני היו ארבעה עדים הראשונים חייבים ואשמועינן דלא מהני הודאתן אחר השניה משום דס"ל תתקיים עדות בשאר ולא מהני חזרה בתוך כ"ד של שניה. והשניה פטורה ואשמועי' דינו של הגהת מרדכי דמשו"ה פטורים משום שנפסלו בהכחשה ומדלא תני הכי ש"מ דאז היה באמת הראשונים פטורים משום שחזרו והודו בתוך כ"ד של שנייה דהכל עדות א' וכמ"ד תתקיים עדות בשאר וק"ל:

היו שתי כתי עדים וכו'. וצ"ל דמיירי באופן שידעי' שלא שכח העדות בשעה שנשבע כמ"ש והאריך הר"ן ר"פ כל הנשבעים ע"ש היטב דאל"ה לא מפסל לעדות אע"פ שנאמן בהודאתו לחייב קרבן מ"מ אין אדם משים עצמו רשע למפסל א"ע ומכ"ש אחרינא אע"כ מיירי באופן שכ' והאריך שם הר"ן ואפ"ה מייתי שפיר ראיה מסיפא דמתני' לומר דמשו"ה לא נקטה ממני' ד' משום דמיירי בכל גווני. ובהני גווני דנעשה הראשון פסול היו כולם פסולים. ומ"מ לא קשה אש"ס דילן ל"ב ע"א מתני' דלא כהאי תנא וכו' מנ"ל דמתני' לית לה משביע ע"א חייב ואפ"ה פטור השני משום שנעשה פסול ע"י הצטרפותו של ראשון ולק' זו עוררני תלמידי הבח' ר"מ א"ש. ולק"מ דא"כ מתני' לא מיירי אלא בגווני הנ"ל. וזהו לא נראה. מיהו בלא"ה נ"ל דלא ס"ל להירושלמי כתלמודן דאמרי' בדף ל"ג ע"א דסיפא מיירי בקרובים בנשותיהם וגוססות וא"כ לא הו"מ למימר ארבעה וא"כ צריך למנקט בב' כתים דאל"כ בטלה כולה ע"י קרבות הנשים וק"ל:

הלכה ז

שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן. יל"ד מ"ט האריך בלשניה ולא נתן דהא די בשיעידו שאמר ליתן והלה טען להד"מ ממילא תו לא מהימן לומר נתתי משום דאמר בתחלה להד"ם וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואפ"ה פטורים משום דלא דמי לפקדון כמבואר. וא"כ לאיזה צורך האריך לומר ולא נתן. וי"ל לפמ"ש ר' ירוחם וביארו בש"ך י"ד סי' רכ"ח ס"ק כ"ה דבאומר לתת צדקה לעני אינו י"ח במתנה ע"מ להחזיר אע"ג דבעשיר אפי' נשבע ליתן יוצא בנותן ע"מ להחזיר כמבואר בש"ע שם ססי' רל"ח וגם הוא מר"י מ"מ בנדר לעני לא מהני ע"מ להחזיר משום שכבר זכו בהו עניים ע"ש. ופירוש הענין נ"ל משום דקיי"ל דגם גבי הקדש עניים אמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי כמבואר בסמ"ע בח"מ סי' קכ"ה ס"ק כ"ה ע"ש ומכיון שבדבריו ה"ל כנמסר לעני בלא שום תנאי שיחזירנו לו שהרי נדר סתם. איך יתנה אח"כ בשעת נתינה. והרי

כבר נמסר לעני בלא תנאי דאמירתו כמסירה דמי. משא"כ בנשבע ליתן לעשיר שום מתנה דבשעת שבועתו לא הוה כנמסר לידו וכיון דקיי"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה א"כ יכול לקיים לשון שבועתו במה שיתנה בשעת מתנה ע"מ להחזיר כנ"ל פי' הענין. והנה בתומים סי' פ"ז ס"ק כ' כתב וז"ל וגם זה נראה דיהיה באופן מנה זו או חפץ מיוחד דחל עליו קנין כמסירה להדיוט דבר אבל באומר אתן לך מנה בלי יחוד דבר לא שייך ביה כמסירה להדיוט כיון דלא פרט דבר וכו' ע"ש. נמצא לפ"ז באומר ליתן לעני מנה סתם ולא פרט דבר נמי יי"ח במתנה ע"מ להחזיר דלא שייך כבר זכו בו עניים כנ"ל. והא"ש דמתני' רצה לאשמועי' דאפי' היכי דלא סגי דלא יהיב ליה במתנה גמורה והיינו בעני ומנה או חפץ מיוחד אפ"ה פטורים העדים משום דלא דמי לפקדון ומטעם שיתבאר עוד לפנינו בעזהי"ת. וא"כ ע"כ מיירי שהעדים רואים המנה ההוא בידו של הנתבע או שראוהו שאכלו כבר. דאל"ה יאמר הלה כיון שראיתם שהפרשתי המנה והרי הוא בי גזא דעניים כמסירתו לידו תו מה להם ולי אי נאבד או נשרף וכי הוא חייב באחריותו. וע"כ צריכים להעיד שעודנו בידו או שכבר אכלו והיינו ולא נתן דתנן במתני'. ובזה ניחא מה דהקשה בירושלמי דשמעתין למ"ד היכא דאיכא ממון ומלקות מלקא לקי ולא משלם וא"כ ה"נ ללקות משום לא יחל ולא משלם פי' והוה ממש כמו מתני' דלעיל שאני כהן שאני לוי ומה חדש כאן במתני' מפני שאינו דומה לפקדון בתביעת ממון ויש לו. תפ"ל שאינו תביעת ממון כלל כנ"ל. ותמה המפרש מנ"ל דמיירי בעני דשייך לא יחל דלמא מיירי בעשיר. ולפי הנ"ל מוכח דמיירי בעני. אלא דקשה כיון דמיירי במתנה לעני ומיירי נמי ביחד לו חפץ א"כ פשיטא דכופין אותו לקיים נדרו ומוציאין מידו וא"כ אמאי לא יתחייבו העדים ועמ"ש תי"ט במתני' ועמ"ש עליו המפרש בירושלמי. ועמ"ש ש"ך ח"מ סי' פ"ד ס"ק נ"א ומ"ש התומים שם וק"ל. וצ"ל דמדתנן במתני' אמר ליתן ולא נתן ולא תנן סתמא שאמר ליתן לו מאתים זוז אלו כיון דיחדו לו. ועכצ"ל דלא מיירי שהם לפנינו בידו דא"כ ה"ל למתני מאתים זוז אלו. אלא שהעדים מעידים אחר שהפרישם חזר והוציאם לצרכו ועבר על נדרו. וא"כ הא הלכה רווחת בישראל דאפי' בע"ד רבים מי שעבר על נדרו מצוה להשאיל לו ולהתירו להצילו מעונש למפרע. ומ"ש ע"ז בט"ז י"ד סי' שכ"ג סק"ב כבר דחה דבריו שם בנה"כ דאין ה"נ לא שייך מלקות וכרת אלא באינו רוצה להתירו לו נדרו והקדשו וכן העלה בחו"י סי' ק"ל וכבר הארכתי בזה במק"א. וכיון דיש שאלה לנודר לצדקה כמבואר בש"ע י"ד סי' רי"ח ס"ו א"כ ממילא ה"נ כיון שכבר עבר על נדרו מסתמא יתחרט ויתירו לו להנצל מעונש ומשו"ה לא הוה תביעת ממון הדומה לפקדון. ולפי"ז צ"ל מ"ש בירושלמי דמלקי לקי משום לא יחל אין הכוונה דבאמת לקי דהא ישאל

על נדרו ואין כאן נדר כלל. אלא שהקשה מה צורך לומר שאינו דומה לפקדון. תפ"ל אי לא ישאל על נדרו ילקה משום שעבר על נדרו. ובזה מיושב מה שהקשה המפרש הא לא יחל ה"ל לאו שא"ב מעשה. והא"ש דיש בו מעשה דהא עבר על נדרו והוציא הממון לצרכו ועי' היטב מ"ש תוס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה ואפקועינהי וכו' דאל"כ נזיר שהיה שותה יין וכו' ע"ש וקי"ל. וניחא נמי מה שהקשה עוד המפרש הא ב"ד נחתי לנכסיה לקיים נדרו וממילא דלא אתי לידי בו יחל. ולפי הנ"ל א"ש אפי' אי נחתי לנכסיה לשלם להעני מה שאכל ממונו שלו מ"מ לא הועיל לו זה מה שעבר על נדרו ואכל אותו ממון שהפריש לצדקה. ועוד יש להסתפק אי נכסיו משועבדים בכה"ג לשלם עמ"ש בתומים בכעין זה סי' כ"ו ס"ק ה' ע"ש והכא שאותו החפץ כבר נאכל אפשר לכ"ע לא נחתינן. וי"ל נמי בהיפוך והדבר שקול וק"ל. וא"ש מה שמקשים אירושלמי הנ"ל הא ממון מתחייב כבר משעה שנדר ומלקות לא מחייב אלא עתה בשעה שכופר ובכה"ג שפיר לוקה ומשלם לכ"ע. ולפי הנ"ל א"ש דבשעה שנדר והפריש ויחד חפץ לא מתחייב ממון כלל דהרי הוא כנמסר ביד העני. ורק כשאכלו מתחייב ממון ואז מתחייב גם במלקות דלא יחל באופן דדברי ירושלמי עולים כהוגן ומוכרחים הם מכל צד לפמ"ש וק"ל:

הלכה י

מהו ללקות וכו' למה שהוא ל"ת שאין בו מעשה וכו'. עי' כסף משנה פרק כ"ו מסנהדרין הלכה ג' נדחק בפי' הירושלמי ובתומים סי' כ"ז נדחק יותר ומעייל פילא בקופא דמחטא. ולפע"ד הכל כפשוטו דבלא"ה צ"ל בירושלמי דמסתפק אי לוקין על מקלל עצמו וחברו משום לאו שא"ב מעשה וקשה הא בירושלמי עצמו ס"פ דלעיל מייתי דברי הש"ס דבבלי פ"ק דתמורה ג' ע"ב דמקלל חברו בשם לוקה משום אם לא תשמור לעשות וגו' והפלה ה' את מכתך. אע"כ צ"ל להירושלמי דמשם מוכח מלקות למקלל בשם המיוחד שכן כתיב את השם הנכבד והנורא את ה' אלקיך וידוע כל היכי דכתיב אלקיך גבי שם המיוחד הוה נמי מיוחד והכוונה אלקיך ששמו יה"ו ואהא מסיק בירושלמי דאינו לוקה בכינוי משום לאו שאין בו מעשה אבל בשם המיוחד מודה וזה ברור לפע"ד:

ר' יסא בשם רבי יוחנן ר"מ היא דאמר ממשמע לאו אתה שומע הן וגו'. משמע מירושלמי דגרסינן כגירסת התוס' בבבלי ל"ו ע"ב לא תיפוך דלא כרש"י ור"ת דגרסי איפוך. וכ' התומים סי' כ"ז דמכאן מוכח דלא כרמב"ם [פ"ו מסנהדרין ה"ג] דס"ל דמקלל עצמו וחבירו אפי' בכינוי לוקה והכא משמע לפי גי' דלא תיפוך פליגי רבנן משום כינוי כמ"ש תוס' וע"כ ס"ל דלכל מילי בעי' שם (השי"ן בציר"ה) ממש מריבוי דבנוקבו בשם וכמ"ש מהרש"א ודלא כרמב"ם. ולפע"ד אי גרסי' לא תיפוך הוא דוחק גדול לומר

דבתחלה הוה סד"א דשבועת העדות מקרי ממון ועכשיו מסיק דמקרי איסורא גרידא. ומה שנמצא כתב בכ"י ברש"י דמוקמי השתא משנתינו בע"א אין לו שחר ממ"נ אי ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי א"כ הדר ה"ל ממון ואי ס"ל לאו כממון דמי וה"ל איסורא א"כ אין מחייב קרבן שבועה כמבואר זה לעיל ל"ב ע"א. ע"כ הוה ס"ל לרמב"ם דהשתא למסקנא לפי זאת הגרסא לא קאי כלל אשבועת העדות אלא אמקלל דלעיל דסמיך ליה. וה"ק האומר יברכך וייטיב לך אם עשית כך וכך והוא ידע שלא עשה כן וממילא נתקלל אביו או נתברך השם ובהא פליגי ר"מ מחייב דבאיסורי גרידא לא בעי כפילות ורבנן פטרי משום שקילל בכינוי. והשתא ע"כ מיירי במברך השם ומקלל אביו ואמו דחמירי דבסקילה דאלו באיסור קל בעי כפילות כמ"ש תוס' מנדרים דלית ליה לר"מ מקלל וכו'. ואהני פליגי רבנן ופטרי משום כינוי דהתם מפרש בי' קרא בנוקבו שם יומת. אבל במקלל עצמו וחברו דקילי נהפוך הוא ר"מ פוטר משום דבעי תנאי כפול וחכמים מחייבי אפי' אכינוי וק"ל. ולפ"ז אפשר לקיים גם גי' איפוך וקאי אמקלל עצמו וחברו ולא אמברך השם ומקלל אביו ואמו. אלא דעדיף טפי לומר לא תיפוך. ובזה מוכח דאתנאי דעבר נמי בעי' כפילות דמקלל לא יתחייב אלא אתנאי דלשעבר אם עשית כך אתמול יברכך ה' והוא ידע כי לא נעשה כך אתמול ועל זה אפשר שיתחייב אבל אי מתנה להבא ואומר לאביו אם תעשה למחר כן יברכך ה' אין כאן קללה וע"כ אלשעבר קאי ומוכח דלשעבר נמי בעי' כפילות ונפשט ספיקו של משנה למלך בזה. וכחש בעמיתו לכשיצא וידויו בשבועה. פי' שהודאתו יצא ע"י שבועה שא"א לו להודות על הממון להאחר ויעמוד בשבועתו לאמור לא נתחייבתי כלל וכן בעדים ושטר אפשר לשלם הממון והיא עומד בשבועתו אבל מה אעשה שעדי שקרים או שטר מזויף הוציאו ממוני ממני בע"כ:

פרק ה

הלכה א

אמר ר' יוסי הדא אמרה ב' שלא מא' אע"פ שלא כתבין אחראין וערבאין זה לזה. פי' מדלא ממעט נמי אחד מב' לווין שנשבע דפטור נמי משום שאפשר שיעמוד בשבועתו ואידך ישלם ש"מ דאפילו בדלא כתב נעשים אחראין וערבאין ויכול לגבות ממי שירצה ויאמר ממך אני רוצה לגבות וחייב זה קרבן שבועה כדמסיק הירושלמי להלן:

ולא עבדין כן שנים שהפקידו כאחד ובקש האחד ליטול וכו'. פי' בשני מלווין אין הדין כן אלא אם לא כתבו בהדיא שכל אחד הוא בעל בפני עצמו אינו יכול ליתן לו חלקו שלא בפני חבירו אע"ג דבשני לווין מוכח דאפילו בדלא כתב כל א' בפני עצמו הוה בע"ד

וחייב לשלם הכל וחייב נמי קרבן שבועה דלהכי לא ממעט ליה מ"מ בב' מלווין אין הדין כן אם לא כתב כן בהדיא וע"ז מקשה ויעשה ככופר בחלקו ויהא חייב מ"מ הוא נגד השכל נהי דבשני לווין כל א' הוה בע"ד של כל החוב משא"כ בשני מלווין שאינו יכול לכופו לפרוע כל החוב מ"מ אחלקו יכול לכופו ואי כפר בו לחייב ולא נמצא תי' אקושי' זו בירושלמי. ופירושי הוא בשינוי קצת מכוונת הרמב"ן ז"ל המובא בר"ן ורא"ש דהוא פי' ולא "עבדין כן" שאין המנהג כן והוא דוחק גם אין שומעין גרס "אין" בחירק הוא דוחק וגם וי"ו העיטוף דויעשה ככופר בחלקו אין לו שחר: